

PAGINA 2

Meer blauw in De Boskant

PAGINA 4

Iedereen heeft rituelen nodig

PAGINA 8

Paulus was een filosoof

EN VERDER: Kerk en theater stellen dezelfde vragen ■ Wat doen mantelzorgers? ■ Joodse archieven ontdekt in Oost-Europa ■ Via Google naar Gregoriaans

C3-kerk naar theater Diligentia

NIEUWS De Haagse C3-kerk in het Zeeheldenkwartier is fors gegroeid met kerkelijke en niet-kerkelijke bezoekers. Daarom verhuist de kerk naar theater Diligentia.

Volgens pastor en oprichter Lucas de Vreugd is al na enkele jaren de ambitie waargemaakt om op zondagochtend diensten te houden op een centrale plek, voor een publiek dat niet gewend is om in de kerkenbanken te zitten.

In februari concentreren de diensten zich rond de stelling: 'Niet religieus? Wij ook niet'.

De Vreugd: 'Religie wordt vaak gezien als ouderwets, irrelevant en niet-toepasbaar. Vaak wordt gedacht dat religie draait om het volgen van een stelsel van strikte regels of het geloven in een onpersoonlijke God. Als dit de definitie van religie is, denken wij dat de boodschap van Jezus niet religieus is.'

De evangelische kerk omschrijft haar diensten als prikkelend en ontspannen, met moderne muziek, multimedia, een begrijpbare, praktische boodschap en een gezonde dosis humor. Er is ook een kindernevendienst.

C3 Den Haag is een onderdeel van beweging C3 Church Global uit 1980, met zo'n driehonderd kerken wereldwijd. C3 staat voor Christian City Church.

VANAF ZONDAG 7 FEBRUARI, 10:30 UUR. LANGE VOORHOUT 5. GRATIS PARKEREN TOT 13 UUR. INFO: C3DENHAAG.NL.

Doopsgezinde gemeente maakt vredesboom

De doopsgezinde gemeente heeft negentien 'vluchtelingenquilt' geknoopt en naar Jordanië gestuurd. Nu werken de kerkgangers aan een 'vredesboom', met bloemen, uilen en bladeren van stof. De vogels worden verkocht tijdens de vredesconferentie in september. De opbrengst gaat naar een goed doel. Vrouwen én mannen worden opgeroepen de gemeente een handje te helpen op knutseldagen. Iedere eerste woensdag van de maand, 11 uur. Opgave: Erica Wouterloot, ericawouterloot@ziggo.nl / 079 351 78 95. Doopsgezinde kerk.

Remonstranten plukken vruchten van postercampagne

'We zijn nu de grootste kerk op Facebook'

INTERVIEW De campagne met posters en radiospotjes over 'Mijn God' heeft succes. De remonstrantse kerk groeit. 'Je moet jezelf in de vitrine zetten', zegt algemeen secretaris Tom Mikkers.

Sommigen vinden ze aanstootgevend, anderen kunnen er wel om glimlachen. De posters van de campagne 'Geloof begint bij jou' van de remonstranten vallen in elk geval

'Oh, dat is die van de posters'

op. Met teksten als 'Mijn God gelooft in mij' of 'Mijn God begon met de oerknal' wil de geloofsgemeenschap meer vrienden werven en bezoekers naar de website en kerkzaal trekken. Een ge-

sprek met de Haagse Tom Mikkers, algemeen secretaris van de Remonstrantse Broederschap.

Waarom voor het tweede jaar deze campagne?

'We hebben in 2013 besloten er tweemaal drie ton voor uit te trekken. Het schip maakte water. De gemiddelde leeftijd was rond de zeventig jaar, tweehonderd leden per jaar verdwenen door natuurlijk verloop en onze naam bekendheid was dramatisch slecht: 0,9 procent van de doelgroep die de kerk wil bereiken.

Tom Mikkers

Die doelgroep is 45+, hoogopgeleid, kerkelijk gesocialiseerd. Mensen die over hun geloof willen praten en in contact willen komen met gelijkgezinden. Daar hebben we een traditie in.

Lees verder op pagina 2

Eenzaamheid kenmerk van innerlijke kracht

Een weekeinde alleen: heerlijk!

OPINIE Margot Berends vindt het fijn om alleen te zijn. Ze heeft er last van als anderen haar beklagen, soms vanuit een misplaatst superioriteitsgevoel.

Na afloop van mijn yogalessen ga ik tegenwoordig meteen naar huis. Ik blijf niet koffie drinken. 'Je hebt het zeker druk?!', zeggen mijn medeleerlingen. Nee, integendeel: door even lekker alleen te zijn, krijg ik het juist niet druk. Dat 'lekker alleen zijn' klinkt misschien niet aardig. Maar het is niet persoonlijk bedoeld. Ik haal energie uit alleen zijn. Ik kom dan tot mezelf.

Van mijn twintigste tot mijn drieëndertigste heb ik alleen gewoond. Meestal vond ik dat heerlijk. Ik merkte wel dat anderen daar weinig begrip voor hadden. Ze vonden me zielig. 'Vind je dat nou niet saai, zo'n heel weekend in je eentje?', vroegen collega's. Ik moest altijd de neiging onderdrukken om te antwoorden: 'Vind je dat nou niet saai, weekend in weekend uit met dezelfde man (m/v)?' Eén collega spande de kroon, zij had het over 'jouw leventje'. Alsof haar leven met man en kind gecompliceerder of vol-

advertenties

Muur van de oud-katholieke kerk. Uitzicht van de werkkamer waar Margot Berends zich regelmatig terugtrekt uit haar gezin.

diger was dan mijn leven. Toen ik op mijn drieëndertigste ging samenwonen, hoorde ik bijna een zucht van verlichting om me heen: ik zou eindelijk gelukkig worden. Fijn voor je, zei iemand, ja want alleen is maar alleen.

Enig-heid

Aan de ene kant heb ik dit soort opmer-

kingen als neerbuigend ervaren, als een ontkenning van mijn prettige leven. Maar meestal zag ik er gewoon de angst van de ander in, de angst om alleen te zijn. En ik verdenk die ander ervan dat hij of zij zich impliciet door mij afgewezen voelde: goh, mijn gezelschap stelt ze dus niet op prijs. Natuurlijk was het alleen-wonen ook

wel eens vervelend. Ik herinner me dat ik – begin twintig – op een zaterdagavond op een zolderkamertje zat en dacht: niemand, niemand weet dat ik hier ben. Als alleen zijn ontaardt in eenzaamheid, dan laad je je er niet meer aan op. Maar ook over eenzaamheid hoeft je niet per se negatief te zijn. Zo bestaat er een boekje met de titel:

Allerlei kringen over eenzaamheid en afzondering

Onmetelijke eenzaamheid. Eenzaamheid als mogelijkheid tot zelfwording en zelfvinding. Ik wil daar wel voorzichtig mee zijn. Zoals men mij destijds wilde aanpraten dat ik zielig was in mijn allenigheid, zo wil ik anderen niet aanpraten dat hun eenzaamheid nuttig en prettig is. Eenzaamheid kun je als louterend ervaren, maar je kunt het ook verschrikkelijk vinden.

In verschillende Haagse kerken is aandacht voor deze twee vormen van enigheid. In de Christus Triumfatorkerk

Lees verder op pagina 2

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-DR-MAAT EN SCHOENEN
Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Katholieke parochies uit Kerk in Den Haag

De twee rooms-katholieke parochies in Den Haag willen per 1 juli uit Kerk in Den Haag stappen. Het zijn de gefuseerde parochies De Vier Evangelisten (Den Haag-zuid) en Maria Sterre der Zee (Den Haag-noord). Ze bestrijken de gehele stad en omvatten tien kerkgebouwen. Hun besluit heeft geen invloed op het voortbestaan van het maandblad en de website.

PAG 4. 'GELDGEBREK EN TE WEINIG KATHOLIEK'.

Jacques Suurmond over ouderdom

Theoloog en Trouw-columnist Jacques Suurmond verzorgt een avond over 'Goed oud worden', naar aanleiding van zijn boekje *Meer geluk dan grijsheid* (2013). Is er een spiritualiteit van ouderdom? Lezing met nagesprek.

MAANDAG 8 FEBRUARI, 20-22 UUR. DE TOEVLUCHT, LAAN VAN HOORNWIJCK 140. YPENBURG.

Klooster Blauwe Zusters in hartje Den Haag

‘Iedereen mag altijd bij ons aanbellen’

REPORTAGE Het voormalige r.k. spiritueel centrum De Boskant heeft een nieuwe bestemming gekregen. In het hart van de stad bieden de Blauwe Zusters bezoekers een warm welkom.

Een regenachtige woensdag. In de Boskantkerk aan de Fluwelburgwal zitten zeven vrouwen en mannen, van jong tot oud, verzonken in gebed. Op het altaar staat het Allerheiligste uitgestald, een geconsacreerde hostie, ‘lichaam van Christus’. Een man haalt een rozenkrans uit zijn broekzak. Een vrouw slaat het boek open dat ze meenam bij de ingang. Monden prevelen, handen slaan kruisen, benen knielen neer. In de gang steekt iemand een kaarsje aan voor het beeld van de heilige Antonius van Padua. De kerk en het aangrenzende klooster zijn naar hem vernoemd. Het is een komen en gaan van bezoekers, die soms vriendelijk begroet worden door zusters in azuurblauwe gewaden: de Blauwe Zusters, officieel ‘dienaressen van de Heer en de Maagd van Matara’.

Tussen 2009 en november vorig jaar woonden ze in de Pastoor van Arskerk in Kijkduin. Dit is hun nieuwe onderkomen. In het complex is ook het kantoor van de paters karmelieten en de Stichting Johan Ferrier Fonds gevestigd. De Boskant, voorheen een bruisend rooms-katholiek spiritueel en cultureel centrum, is een nieuw, stiller leven begonnen.

Twee zusters, onder wie moeder over-

ste Nadia, komen uit de Verenigde Staten. Eén is Nederlandse. ‘Het is Gods wil dat we hier zijn’, vertelt zuster Nadia over hun nieuwe thuis. ‘We mogen hem daarvoor danken. De Boskant biedt nieuwe mogelijkheden.’ Volgens het bisdom is de locatie een betere ‘uitgangspunt voor de activiteiten van de zusters’. Ze moeten het kerkgebouw openstellen als ‘huis van gebed (eucharistische aanbidding)’ en ‘bijdragen aan de opbouw en invulling van het kerkelijk leven’.

‘Het liefst houden we de kerk alle dagen open’

Lukt dat? Zuster Nadia: ‘Iedere woensdag is de kerk vanaf negen uur geopend voor eucharistische aanbidding. Om vijf uur is er een heilige Mis. Sommige bezoekers komen voor een gezellig praatje of met spirituele en materiele noden. Maandag is het klooster dicht, maar op andere dagen mag iedereen aanbellen of binnenlopen. Graag zelfs. We willen, net als de apostelen, Gods koninkrijk verkondigen met gebed en goede werken. Christus’

De Blauwe Zusters heten iedereen welkom.

gastvrijheid uitstralen. Het liefst houden we de kerk alle dagen open. We zoeken nog vrijwilligers die een oogje in het zeil houden.’ Wanneer gevraagd wordt naar het aantal bezoekers: ‘Stel dat we door ons verblijf hier slechts één mens iets van Gods liefde zouden meegeven, dan zou ik dat al genoeg vinden om onze missie geslaagd te noemen. Het gaat God niet om aantallen.’

Spaans

De zusters vervelen zich geen seconde. ‘Naast het gebedsleven en huishouden organiseren we lezingen en geven we catechese aan Spaanstalige kinderen.’ Er komen, ook vandaag, nogal wat Spaans- en Italiaanstalige gelovigen over de vloer. Veel bezoekers van de Spaanstalige gemeenschap van de Agneskerk en van de Apostolische nuntiatuur kennen de zusters, die – behalve vloeiend Nederlands – allemaal Spaans spreken.

Zuster Nadia zou ook met niet-katholieken en niet-christenen willen kennismaken. ‘Binnenkort komt er een uitnodigend bord aan de voorkant met al onze gebedstijden erop. Daarnaast heb ik een reeks vraag-en-antwoordmomenten in gedachte: wat zijn je vragen over de rooms-katholieke kerk? En wat doen de zusters?’

ROBERT REIJNS

DINSDAG T/M VRIJDAG: 9 U EUCHARISTISCHE AANBIJDING. 13 U ROZENKRANSGEBED. 17.15 U VESPERS. WOENSDAG 17 U MIS. LEZING VAN ZR. NADIA OVER DE ROEPING VAN DE BLAUWE ZUSTERS: DINSDAG 16 FEB, 20-22 UUR. ELANDSTRAATKERK.

Remonstranten

Vervolg van pagina 1

Zogeheten ‘zinzoekers’, mensen die spiritualiteit interessant vinden, bereik je er niet mee. Die hebben een negatief beeld van kerken: onderdrukking, homohaar. De kerk heeft voor hen een enorme drempel. Ik denk wel eens: mijn vader was slager, aan vlees kleven ook negatieve verhalen. Maar ik heb een moeilijker product gekozen.’

Komt dat over: posters met ‘Mijn God’ en een gezicht?

‘Het is reclame. Je moet binnen één seconde onder iemands huid kruipen. Dat doen we met een opvallend lettertype en iemand die je in de ogen kijkt. Met een algemene tekst gebeurt er

niets. Vlak ook niet uit hoeveel reclameboodschappen je op een dag ziet. Die ogen doen een appèl op je, zo is dat bedacht. Dat is geslaagd. Oh, dat is die van de posters, hoor ik.

Vooraf hebben we laten onderzoeken hoe de reacties zijn. Dertig procent van de Nederlanders vindt de campagne te ver gaan. Een deel van hen is kerkelijk conservatief en een deel seculier. Je gaat toch niet bij God op schoot zitten. Veertig procent kan het geen moerschelen. Ook in eigen kring waren er kritische geluiden. Maar dat is nu rustiger geworden. Ik kan de opzeggingen op mijn vingers natellen.’

Wat heeft het de remonstranten opgeleverd? ‘De naamsbekendheid is gestegen naar zes procent in de doelgroep. Zeker driehonderd mensen zijn er bij gekomen. Dat is veel op een totaal van

vijfduizend. Tweederde van hen gaat naar een gemeente in hun buurt. Ze worden er snel actief. Op Facebook zijn we de grootste kerk van Nederland met meer dan 5.200 likes. In de-

‘Een winkel zonder weg ernaartoe, daar komt niemand’

cember bezochten tienduizend mensen onze site. Daar komen veel nieuwe blogs en verhalen op. We zijn bewust bezig met de vraag wat mensen bezig houdt. Voor het zoeken via Google zijn er speciale landingspagina’s gemaakt. We zijn de enige kerk waarbij je kunt aansluiten via het web. Het is een leuke, spannende manier van werken.

Door te mesten en te besproeien komen er nu bloemetjes op en dat is hoopgevend.’

Waarom staat de ‘preek van de week’ vooraf al op de website?

‘Vergelijk het met een opera of theatervoorstelling. Mensen willen weten wat er komt en zich vast inlezen. Bij een songfestival is het toch leuk om alle liedjes vooraf te horen? De dominee is dienend aan het verhaal. Nou, zou hij die zondag dan wat minder shinen, omdat mensen het verhaal al gelezen hebben en de verrassing eraf is? Alles is ijdelheid. Door het spotje over een dienst in Rotterdam verdubbelde het aantal bezoekers naar honderdvijftig.’

Moeten andere kerken dit ook doen?

‘Als je een winkel in het bos zet en er

gaat geen weg naar toe, komt er niemand. Zo is het nu met protestantse en rooms-katholieke kerken. Op internet is hun deur gesloten. Mensen kunnen zich niet aanmelden om lid te worden. Tot 1970 gingen kinderen naar de kerk van hun ouders. Dat was voor een organisatie een ongekende luxe. Je hoeft niet na te denken over werving. Maar nu kiest men de eigen kerk. Je moet de mensen uitnodigen. Jezelf in de vitrine zetten: we hebben iets voor de toekomst te brengen. Dat doen de gevestigde kerken nog niet. Ze zitten in een stramien. Dat je aangesloten moet zijn bij een kerk om in de hemel te komen, daar kom je als kerk niet meer mee weg.’

HANS HEMMES

REMONSTRANTEN.NL

Alleen

Vervolg van pagina 1

sprak onlangs Jan-Hendrik Bakker, auteur van het boek *In stilte. Een filosofie van de afzondering*. Hij pleit voor een leven waarin je je af en toe afzondert, om daarna, geïnspireerd en wel, met die bagage terug te keren onder de mensen.

Ds. Axel Wicke (Bergkerk/Maranathakerk) en ds. Karl van Klaveren (Houtrustkerk) beginnen een kring over het boekje *De lof der eenzaamheid*. Het is geschreven door ds. Stephan de Jong. In de aankondiging staat: ‘Eenzaamheid kan natuurlijk problematisch zijn, tragisch zelfs. Eenzaamheid zonder goede menselijke relaties doet de ziel vervlakken. Maar relaties zonder enige mate van eenzaamheid ook. Volwassenwording omvat het ontwikkelen van sociale en communicatieve vaardigheden. Maar zou volwassenwording ook niet kunnen bestaan uit het leren om alleen te zijn? Behoort eenzaamheid, een onvermijdelijke kant van het bestaan, niet tot de kenmerken van innerlijke kracht?’

In de Kloosterkerk was laatst een avond over ‘Kracht van mensen zonder

kinderen’. Ik zie overeenkomsten met het thema alleen-zijn en eenzaamheid. Als het geen-kinderen hebben niet zelf gekozen is (net als bij eenzaamheid), kan dat erg moeilijk zijn. Maar als je daar wel voor kiest, zul je

Eenzaamheid zonder goede menselijke relaties vervlakt de ziel

onbegrip tegenkomen in je omgeving. Anderen zien dat al gauw als een afwijzing van zichzelf of van wat zij belangrijk vinden. Dat een leven waarin je kiest voor geen kinderen op een andere manier juist zinnig kan zijn, lijkt voor de omgeving moeilijk te verkroppen.

Terug naar de eenzaamheid. Ik werd onlangs gebeld door iemand die op zoek was naar het adres van kerk-en-buurthuis Bethel, omdat daar het TEE-Café werd georganiseerd: een café Tegen Eenzaamheid. De vrouw zei: ‘Ik ben al dertig jaar weduwe en de kinderen hebben geen tijd voor me.’ Ook heb ik gehoord hoe heilzaam het Alleen-café is, een plek voor rouwenden, opgezet door ‘Kerk in Laak’. De

Kloosterkerk heeft een gespreksgroep met de titel ‘Rouw op je dak’. Zo zijn er meer groepen en kringen (zie de Agenda op pg. 7).

Gelukkig is er vanuit de kerken aandacht voor die vorm van eenzaamheid die verschrikkelijk is. Maar ook ben ik blij met de aandacht die er is voor de positieve kanten van alleen-zijn. O ja, tot slot: wie weet komt u mij eens ergens tegen. Dan hoeft u niet met een grote boog om me heen te lopen hoor, omdat ik geen prijs zou stellen op gezelschap. Spreek me vooral aan. Wie weet heb ik zelfs zin in een gezamenlijk kopje koffie!

MARGOT C. BERENDS

Kerk in Den Haag bij u in de bus?

Wilt u dat KDH iedere maand bij u wordt thuisbezorgd? Neem een postabonnement. 10 nummers voor € 19,50.

Opgave per e-mail: info@kerkdenhaag.nl Of bel: 06 30 164 820

Symboliek van kerken in Rome

Oude kerken, zoals die in Rome, zijn meer dan esthetische pareltjes. Maar wie ziet waarom? Kunsthistoricus Heino van Rijnberk belicht in twee lezingen de symbolische betekenis van meer herkenbare aspecten in de vormgeving van kerken: altaren en relieken, basilieken en kapellen, apostelen en heiligen, vormen en kleuren.

MAANDAG 29 FEBRUARI EN WOENSDAG 30 MAART, 19:30-21:15 UUR, € 20 TOTAAL. CHRISTUS TRIUMFATORKERK.

Concert: Haags Kamerkoor Lux

Het nieuwe Haagse Kamerkoor Lux geeft haar eerste concert met werken uit verschillende stijlperiodes, vanaf de zestiende eeuw tot aan vandaag. Op het programma staat de ‘Missa O Quam Gloriosum’ van Tomás Luis de Victoria, en werken van componisten als Görecki, Bruckner, Lauridsen en Uusberg. Het tweëndertig-koppige koor staat onder leiding van dirigent Raoul Boesten.

ZATERDAG 6 FEBRUARI, MARANATHAKERK. ZATERDAG 17 FEBRUARI, NOORDERKERK. 20:15-22:15 UUR. € 13.

Acteur en regisseur Aus Greidanus:

‘Kerk en theater stellen dezelfde vragen’

INTERVIEW Acteur en regisseur Aus Greidanus sr. verzorgt in de Kloosterkerk vier avonden over theologie en theater. ‘Het wezen van de natuur is net zo ondoordringbaar als God. Maar vooral heeft God met creativiteit en inspiratie te maken.’

‘Het liefst zou ik theologie gaan studeren’, zegt Aus Greidanus sr. plotseling. Hoewel hij zichzelf niet gelovig noemt, houdt de relatie tussen mensen en goden hem bezig. Met een verwaai-de bos haar – hij kwam net aangeftiet – zit hij aan de kop van een houten tafel in de sociëteit van Pulchri Studio, aan het Lange Voorhout. Aan de overkant van de straat, in de Kloosterkerk, hield hij vorig jaar de Preek van de Leek, waarin hij een brug sloeg tussen teksten van Shakespeare en Genesis. ‘Ik wilde aantonen dat die werelden van theater en religie op veel terreinen met elkaar te maken hebben’, zegt Greidanus, die vaak in één adem genoemd wordt met Toneelgroep De Appel. Hij was er veertig jaar aan verbonden. Eerst als acteur, later als regisseur en artistiek leider. Nu is hij ‘zogenaamd met pensioen’, zoals hij het zelf zegt.

Goden en mensen

Toen Greidanus gevraagd werd zich te verdiepen in de werelden van kerk en toneel, stemde hij in. In januari begon een serie over theologie en theater, in februari, oktober en november volgen

de andere delen. In ieder deel behandelt hij een toneelschrijver of periodes uit de toneelliteratuur waarin de verhouding tot God, het goed en het kwaad of een godsbeeld centraal staat. Vervolgens bespreekt een van de predikanten van de Kloosterkerk hoe dat thema in de Bijbel terugkomt.

‘Ik denk dat Jezus die hele Sint Pieter omver zou halen’

‘Ik denk dat er geen verhalenbundel als de Bijbel is waardoor onze westerse maatschappij zo is beïnvloed’, zegt Greidanus. ‘Er zijn zoveel voorbeelden van die inspiratie in de toneelliteratuur. Kijk naar de stukken van Molière, Vondel, Strindberg en Brecht.’ Greidanus vertelt over *De goede mens van Se-zuan* van Brecht, dat gaat over de goden die naar de aarde komen om eens te kijken hoe het er hier aan toegaat. ‘Het toneel is geboren uit religie, maar die twee hebben altijd een haat-liefdeverhouding met elkaar gehad. Theater heeft zich bijvoorbeeld altijd kritisch

uitgelaten over onderdelen van kerk en religie. Niet zo vreemd. Neem de Sint Pieter in Rome, ik ben benieuwd wat Jezus zou doen als hij nog eens terug zal komen. Is dat nu wat hij bedoeld heeft? Ik denk dat hij verbijsterd zou zijn en onmiddellijk die hele Sint Pieter omver zou halen.’

Wat theater en kerk gemeen hebben,

len tussen goden en mensen, de dialoog en de gedaanteverwisselingen tussen die twee. De God die mens wordt, en de mens die God wordt, dat interesseert hem.

Herakles

Het eerste deel van de lezingen in de Kloosterkerk gaat over Herakles en de

len. Herakles wil dat wel doen, maar alleen als Prometheus verlost wordt van zijn straf. ‘Ik zie Jezus ten opzichte van God, en Herakles ten opzichte van Zeus. Het is zo wonderlijk hoe die verhalen zoveel op elkaar lijken, maar ook anders zijn’, zegt Greidanus, die in 2012 nog een theatermarathon over Herakles maakte.

Hoewel hij zichzelf ‘absoluut niet meer gelovig’ noemt, is hij ervan overtuigd dat ieder mens een godsbeeld nodig heeft, ‘om zich te spiegelen’. Als hij zijn godsbeeld zou moeten omschrijven vertelt hij dat hij in theorie met Spinoza kan meegaan, die God

‘Ieder mens heeft een godsbeeld nodig’

gelijk stelde aan de natuur. ‘Het wezen van de natuur is net zo ondoordringbaar als God. Ga maar eens een mier ontleden. Die is van zo’n verbijsterende schoonheid en complexiteit.’ Toch zegt zijn gevoel dat God meer met ‘creativiteit en inspiratie’ te maken heeft. ‘In de natuur kom je die niet tegen. Vanuit niets iets scheppen, creëren, leven inblazen. Dat is een bron, waarvan ik denk dat die met het goddelijke te maken heeft.’

ELLEKE BAL

DINSDAG 2 FEBRUARI 20:15 UUR.
TOEGANG € 5.

Aus Greidanus: ‘Toneel en religie hebben altijd een haat-liefdeverhouding gehad.’

zegt Greidanus, is dat ze op een fundamenteel niveau dezelfde vragen proberen te beantwoorden. Hoe moet ik leven? Wat is de zin van het leven? De vraag of God wel of niet bestaat, vindt hij niet zo interessant. In plaats daarvan duikt hij liever in de verschil-

mens als God. Greidanus vergelijkt de verhalen van Jezus en Herakles met elkaar. Herakles was in de Griekse mythologie de zoon van de god Zeus en de sterfelijke vrouw Alkmene. Hij moet de mensheid redden van giganten, die de godenwereld willen aanval-

Mantelzorgen: intensieve en dankbare taak

‘Hield moeder van poffertjes? Nou, dan halen we poffertjes’

INTERVIEW Door allerlei bezuinigingen komt er een zwaardere druk te liggen op mantelzorgers. Kerk-en-buurthuis Bethel (Valkenbos) start binnenkort een gesprekskring. Wat doen mantelzorgers allemaal? Een kleine rondgang.

Gertie Pikaar (76) vertelt hoe ze voor haar man zorgt. Ze klaagt niet, er klinkt een zekere nuchterheid in haar stem. ‘Mijn

Gertie Pikaar

man Jim heeft een hersenbloeding gehad. Van zaterdag- tot maandagmorgen is hij thuis. Dan zorg ik dag en

‘Vriendinnen moedigen me aan ook dingen voor mezelf te doen’

nacht voor hem. Wat ik kook moet bijvoorbeeld gemakkelijk door te slikken zijn. Als hij weer weg is, slaap ik de

eerste twee nachten onrustig. Daarna gaat het weer goed. De andere dagen woont hij in verpleeghuis Uitzicht. Daar bezoek ik hem dagelijks. Het is ontroerend te zien hoe twee andere oude mannen hem daar liefdevol helpen met eten. Ze voeren hem. Mijn vriendinnen moedigen me aan om vooral ook dingen voor mezelf te doen. Het is moeilijk te accepteren dat hij niet meer is zoals hij was: gezellig, altijd zin om iets te ondernemen. Of ik nog toekom aan het lezen van een boek? Jawel. Maar een boek helemaal uitlezen, blijft moeilijk. Want ook als Jim niet thuis is, zijn mijn gedachten bij hem.’

Kwetsbaarheid

Tim van Iersel is geestelijk verzorger in verpleeghuizen van Woonzorgcentra Haaglanden. Hij leidt gespreks-groepen voor mantelzorgers van mensen met dementie. Daarin zoekt hij naar wat zingend is in het verzorgen van dementerende familieleden. ‘Ik vraag wat hen bezielt. Ze doen dit vooral “omdat ze van moeder hou-

Tim van Iersel

den”. Maar soms ook uit plichtsgevoel: “Het is nu eenmaal mijn verantwoordelijkheid om voor mijn man te zorgen.” Uit schuldgevoel. Of omdat ze toevallig het dichtstbij wonende kind zijn.’

Hij vroeg: wat ontvangt u als mantelzorgers? De antwoorden variëren: dankbaarheid, aandacht, liefde.

‘Laat die ramen maar, blijf nog even voor een kopje koffie’

“Vroeger was moeder niet knuffelig en zei ze nooit dat ze van me hield. Nu is ze dichterbij dan ooit”. Dat ik mag delen in een bepaalde kwetsbaarheid ontroert me. Vader gaat letterlijk met de billen bloot.

Iedereen ziet de zin in van het mantelzorgen. Wel vragen velen zich af wat de zin van het leven van hun dierbare is. Zelf zijn ze dankbaar dat ze iets kunnen betekenen. Ook zijn ze blij dat de ander er nog is, ondanks de moeite die het leven hen kost.’

Van Iersel werkt aan bewustwording in de kerken, over het feit dat er mantelzorgers zijn. ‘Ik vraag wat de gemeente kan betekenen voor de vele mantelzorgers die de kerk rijk is. En ik vertel hoe mooi het is: mensen zien naar elkaar om.’

‘Laat die ramen maar zitten’

Hanny van der Stelt is geestelijk verzorger bij zorgorganisatie Cardia, locatie Tabitha. Samen met de Haagse kerkorganisatie Stek traint ze vrijwilligers om gespreksmaatje te zijn voor kwetsbare aan huis gebonden ouderen. ‘Bij mantelzorgers wordt vaak gedacht aan familieleden die praktische

Hanny van der Stelt

taken verrichten. Maar dit zijn vrijwilligers die zaken doen die minstens even belangrijk zijn. Ze gaan gesprekscontacten aan, die hopelijk uitmonden in een gelijkwaardige vriendschappelijke relatie. Vaak vragen ouderen aan hun huishoudelijke hulp: “Laat die ramen maar zitten, kom, we drinken samen nog een kopje koffie.” Of: “Blijf je nog even?” Het is de titel geworden van ons project. De overheid zegt dat we dingen moeten dóén voor elkaar. Maar doen zonder aandacht is erger dan aandacht zonder doen.’ Van der Stelt vertelt ook hoe mantelzorgende familieleden een betekenisvolle rol spelen in Tabitha. ‘Verzorgenden zeggen dat mantelzorgers voor hen onmisbaar zijn: “Ze zijn onze ogen en oren, zij vertellen ons wie hun familielid werkelijk is. Ging moeder vroeger graag naar de poffertjestent op het Malieveld? Nou, dan halen wij poffertjes voor haar en praten we er met haar over. Je ziet haar dan opleven.”’

Van der Stelt besluit: ‘Ons gezamenlijke doel is: met elkaar zoeken naar iets dat de ziel doet glanzen.’

MARGOT C. BERENDS

KRING VOOR MANTELZORGERS,
KERK-EN-BUURTHUIS BETHEL, 17
FEBRUARI 15:30 UUR.
INFO: TEL. 06 37 35 07 51.

‘Lof der eenzaamheid in twee kerken’

Niemand vindt het vreemd als je een dagje gaat shoppen. Maar als je zegt de tijd te nemen om alleen te willen zijn, kijkt men daar van op. Wie durft de eenzame kant van het leven nog aan? In *Lof der eenzaamheid* beschrijft theoloog Stephan de Jong waarom grote denkers uit de westerse cultuurgeschiedenis eenzaamheid wisten te waarderen. Kom erover nadenken met ds. Axel Wicke en ds. Karl van Klaveren, naar keuze op middag- of avondbijeenkomsten.

WOENSDAG 3 FEB, 2 MRT, 6 APR: 15
UUR. HOUTRUSTKERK. VRIJDAG 5
FEB, 4 MRT, 1 APR: 20 UUR. BETHEL.

Vespers in de veertigdagentijd

Op weg naar Pasen, worden in de Bosbeskapel in de veertigdagentijd de *Hallel*-psalmen gelezen. Jezus zou die tijdens het laatste Avondmaal met zijn leerlingen gezongen hebben. Iedere vesper concentreert zich op een kruiswegstatie. Kom zingen, bidden, naar muziek luisteren en stil staan.

WOENSDAGEN VANAF 10 FEBRUARI, 19-
19:30 UUR (NIET IN DE STILLE WEEK).

De zeggingskracht van rituelen

'Alles wat de ziel kan verheffen, kan gezegend worden'

INTERVIEW Rituelen helpen ons om te gaan met situaties waar we geen grip op hebben, vertelt pastor Duncan Wielzen. Typisch katholiek is het zegenen van voorwerpen. Bijvoorbeeld de paaskaars, doopwater, of maisvelden.

IN DEN HAAG-ZUIDWEST IS EEN reeks lezingen gestart over rituelen. Daarin is ook aandacht voor rooms-katholieke rituelen. Pastor Duncan Wielzen (Heilige Familiekerk) is overtuigd van hun blijvende zeggingskracht. Hij zegt: 'Naast de voorgescreven rituelen is er altijd sprake geweest van een sterke onderstroom. Een volkse benadering van hoe men het heilige ziet. Dat heeft kleur gekregen vanuit specifieke culturen. Het water dat gezegend wordt

'De ziekenzalving had zo'n indruk gemaakt'

op Stille Zaterdag nemen sommige mensen mee naar huis. Zij geloven dat het drinken ervan heilzaam kan zijn voor het lichaam. Mijn vader gebruikte het water bij de overgang naar het nieuwe jaar, voor de zielen van de overledenen die op reis zijn, zodat ze onderweg wat te drinken hebben. Zo zijn er vele voorbeelden.'

Bloemen

Er zijn mensen die zeggen dat ze niks met de kerk hebben, maar die in het buitenland kerken bezoeken en daar een kaars aansteken. Zou de katholieke traditie, met al haar volkse interpretaties, kunnen zorgen voor een verbinding met deze groep? 'De vraag is of dat per se moet. Ik denk van niet. Mensen zijn altijd op zoek naar rituelen. Ze helpen ons om te gaan met situaties waar we geen

Een eeuwenoud katholiek ritueel. Op Aswoensdag (10 februari), de eerste dag van de veertig vastendagen tot Pasen, laten gelovigen een askruisje tekenen.

grip op hebben. Als mensen op de plek van een ramp bloemen neerleggen, zijn dat zowel gelovigen en ongelovigen. Iedereen die geraakt wordt, voelt de behoefte deel te nemen aan een ritueel. Dat werkt overlappend en verrijkend. Ik maak dat regelmatig mee bij uitvaarten. Nabestaanden die zelf niet kerkelijk zijn, willen vaak wel een

kerkelijk ritueel omdat dat passend is voor de overledene. Ze nemen daar dan zelf ook aan deel en waarderen dat. Dat ik als voorganger het gezicht ben van de kerk, weerhoudt ze daar niet van. Een priester met wie ik samenwerk, werd eens gevraagd voor een ziekenzalving omdat dat twintig jaar geleden bij een ander familielid zo'n indruk had gemaakt. De zeg-

gingskracht van dat ritueel werd opnieuw gewaardeerd.'

Zuiden van Nederland

Katholieke rituelen zijn alle rituelen die voortkomen uit de katholieke traditie. Na het Tweede Vaticaans Concilie verscheen het *Boek met de zegeningen*, waarin alle bestaande rooms-katholieke zegeningsrituelen

zijn opgenomen. Een deel staat ook in het *Rituale*, dat nog steeds in gebruik is.

Wielzen: 'Ze hebben met elkaar gemeen dat ze uitdrukken hoe Gods genade doorbreekt in ons menselijk bestaan. Iets wat je nergens anders vindt dan in de rooms-katholieke kerk, is het zegenen van voorwerpen. Denk aan de paaskaars, het doopwater maar ook bijvoorbeeld maisvelden. Het idee daarbij is dat heel de

'Wie de rozenkrans bidt, zal deze graag laten zegenen'

schepping onder Gods zegen valt, dus ook alles wat de natuur voortbrengt. Alles wat de ziel kan verheffen, kan volgens het katholieke geloof gezegend worden. Iemand die vaak de rozenkrans bidt, zal deze ook graag laten zegenen. Je vindt deze gebruiken vooral in het zuiden van Nederland en in landen waar de rooms-katholieke kerk een stevige basis heeft. Een ritueel is nooit zomaar bedacht. Mensen komen spontaan in beweging op een manier die zeggingskracht heeft. Vanwege die zeggingskracht ontstaat de behoefte aan herhaling en zo groeit een ritueel. Wanneer een ritueel mensen "pakt", zullen ze het telkens opnieuw oppakken.'

MAARTEN DAS

LEZINGEN OVER RITUELEN: MAANDAG 8 FEBRUARI, 14-16 UUR, BOSBESKAPPEL. MAANDAG 29 FEBRUARI, 20-22 UUR, MARIA HEMELVAARTKERK. DINSDAG 23 FEBRUARI, 14-16 UUR, EMMAUSKERK.

Erik Borgman over polarisatie en oecumene

Lekendominicaan en hoogleraar theologie Erik Borgman heeft een nieuw boek gepubliceerd, *Waar blijft de kerk-Gedachten over opbouw in tijden van afbraak*. Daarin doet hij een oproep aan

gelovigen om in deze tijd van schijnbare ontkerkelijking, met elkaar en voorbij de polarisatie op zoek te gaan naar de bron van wat kerken verbindt. Borgman geeft een lezing en nodigt uit daarover in discussie te gaan. Organisatie: De Zinnen in samenwerking met parochie Maria Sterre der Zee.

VRIJDAG 26 FEBRUARI, 13:30-16 UUR, € 10. AANMELDEN: DEZINNEN.NL. PASTOOR VAN ARSKERK.

Kloosterkerkacademie: Augustinus en Paulus

In de serie 'Kloosterkerk Academie, theologische bespiegelingen' komen dit voorjaar hoogleraren vertellen over inspirerende denkers uit de kerkgeschiedenis. Deze maand zijn dat achtereenvolgens Paul van Geest en Bert Jan Litaert Peerbolte. Van Geest spreekt over 'het ware leiderschap' volgens kerkvader Augustinus (354-430). Hij is hoogleraar 'kerkgeschiedenis en geschiedenis van de theologie' (Universiteit van Tilburg) en bij-

zonder hoogleraar 'Augustijnse studies' (Vrije Universiteit van Amsterdam). Litaert Peerbolte houdt een voordracht over 'Paulus, uitvinder van het universalisme en populair figuur in de moderne wijsbegeerte.' Hij is hoogleraar 'Nieuwe Testament' (Vrije Universiteit van Amsterdam). Zie ook pagina 8.

DONDERDAG 4 EN 11 FEBRUARI, 20:15 UUR, € 5 PER LEZING (HELE SERIE, VIER LEZINGEN: € 15).

Voortbestaan KDH niet in gevaar

Katholieke parochies uit Kerk in Den Haag

De twee rooms-katholieke parochies in Den Haag willen per 1 juli uit *Kerk in Den Haag* stappen. Het besluit heeft geen invloed op het voortbestaan van het maandblad en de website.

Het betreft de parochie de Vier Evangelisten (Den Haag-zuid) en Maria Sterre der Zee (Den Haag-noord). Ze bestrijken sinds enige tijd de gehele stad en omvatten tien kerkgebouwen. De argumenten die de parochies noemen om KDH de rug toe te keren, zijn gevarieerd. 'Er wordt een aanzienlijke bijdrage gevraagd, terwijl de toegevoegde waarde laag is', aldus de besturen, nadat van de zijde van KDH opheldering was gevraagd. Er zouden al langer vragen leven ten aanzien van *Kerk in Den Haag*. Uit hun brief: 'Sinds het aantreden van beide huidige parochiebesturen is al meerdere keren contact geweest over onder andere publicatie van mistijden, inhoudelijke vertegenwoordiging van de R.K.-kerk in het blad en kwesties met specifieke publicaties. De parochiebesturen hebben hun twijfels bij het continueren. Op

basis van navraag concluderen we dat het blad steeds minder wordt gelezen door parochianen en kerkgangers.

De parochiebesturen hebben tevens bezwaren tegen de beperkte mate en de manier waarop de R.K.-kerk in het blad zichtbaar is.'

De redactie van KDH zet vraagtekens bij deze beweringen. Uit recent lezersonderzoek blijkt juist dat het publiek KDH intensief leest en zeer

Van enige 'kwesties' is niets bekend

hoog waardeert. De kring van redactieleden en medewerkers bestaat voor een flink deel uit blijvende rooms-katholieken. Naast algemene artikelen over geloof, christendom en kerk wordt in redelijke mate aandacht aan specifiek katholiek nieuws besteed. Overigens zijn pogingen van redactiezijde om meer katholiek nieuws te organiseren, de afgelopen jaren juist van de kant van enkele kerkbesturen afgehou-

den. De mistijden staan keurig vermeld. En van 'kwesties' is niets bekend.

De parochies hebben besloten *Kerk in Den Haag* te verlaten zonder het KDH-bestuur vooraf op de hoogte te stellen. Ook hebben ze hun besluit niet uit eigen beweging aan KDH meegedeeld. De redactie van *Kerk in Den Haag* is daarover verbaasd. Het KDH-bestuur is volgens het statuut van de kerken die KDH uitgeven, het aangewezen orgaan voor beleidsbeslissingen. Het is verder opmerkelijk dat de parochiebesturen geen argumenten overwegen om juist wel met KDH door te gaan, zoals de noodzaak en wenselijkheid om als kerken gemeenschappelijk te investeren in een aantrekkelijke en zichtbare presentie van het christendom in de grote stad.

Het opstappen van de parochies betekent een einde aan vijftien jaar oecumenische samenwerking. Wat het besluit betekent voor de brede oecumenische samenwerking tussen rooms-katholieken en protestanten in Den Haag, is nog niet te overzien. Het Haagse samenwerkingsverband met een maandblad en een website is uniek in Nederland.

Het voortbestaan van *Kerk in Den Haag* is niet in gevaar. De financiële bijdragen van de andere kerken worden gecontinueerd. De Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage draagt dit jaar 46.000 euro aan KDH bij. De parochies staan samen voor 9.000 euro op de begroting. De parochiekerken krijgen bij elkaar duizend exemplaren van het blad per editie.

JAN GOOSSENS, HOOFDREDACTEUR

In het 'Jaar van de Barmhartigheid' (tot 20 november) roept paus Franciscus gelovigen op om 'Barmhartig zoals de Vader' te zijn. Logo-ontwerp van Marko Ivan Rupnik.

Nieuwe buurtkerk in Valkenboskwartier

Bij KLEUR mag iedereen zijn zegje doen

REPORTAGE In een veredelde huiskamer in het Valkenboskwartier komt een nieuwe buurtkerk tot bloei: KLEUR. Iedereen is welkom voor een praatje. 'Laatst had ik een onwijs goed gesprek met een moslim en hebben we samen gebeden.'

Tijdens de zondagse viering in het 'Inspiratiecafé' krijgt Frans van Dam (37) het even te kwaad. De 'medebouwer' van KLEUR ('we denken hier niet in posities') houdt zijn handjevol toehoorders voor dat ze samen zijn op 'een plek in de wijk waar de hemel is geopend' en gaat voor in gebed.

'Jezus, ik heb u nodig. Ik kan het niet zelf.'

De jongeman met het hippe mutsje leverde 'een keihard gevecht' met alco-

'We willen geen clubje op onszelf zijn'

hol, sigaretten en medicijnen. Hij overwon zijn verslavingen, maar worstelt met wantrouwen bij het aangaan van relaties.

'Er vindt iets van herstel plaats door hier met die mensen te zijn', meldt hij na afloop in de als woonkamer ingerichte ruimte. 'Ik heb gemerkt dat als ik me kwetsbaar opstel, God mij kan ontmoeten en de ander mij kan ontmoeten. Dan ontstaat verbondenheid, daar kan liefde groeien.'

Inspiratiecafé

De liefde groeit in een voormalige winkel aan de Copernicuslaan, die ja-

Marcel van Dam gaat voor in een viering van KLEUR.

FOTOGRAF: MATTHIJS TERMEER

renlang leeg stond. 'Dit was een troosteloze plek', zegt Marcel van Dam (geen familie van 'de' Marcel van Dam en evenmin van Frans). Een kleine anderhalf jaar geleden begon hij KLEUR met huiskamerbijeenkomsten. 'We

hebben er een plek van hoop en inspiratie van gemaakt.'

Frans: 'Echt een plek voor de buurt, waar een kleurrijk gezelschap komt. De veelkleurigheid van Christus komt hierin terug.'

In het Inspiratiecafé is iedereen welkom voor een kop koffie en een praatje. 'Ik ben hier nu een beetje de buurt-pastor, hè', zegt Marcel. 'Mensen kun-

inboedel. Marcel: 'We willen geen clubje op onszelf zijn en echt bruggen bouwen. Naast mensen staan die geïsoleerd zijn.' Maar, zegt Frans: 'We draaien er niet omheen dat Christus hier centraal staat, dat verbloemen we niet.'

Hart verloren

De viering van vandaag heeft 'falen' als thema. Berry Geurten (45) bekent publiekelijk dat hij bang is gefaald te hebben bij het overlijden van zijn ouders. 'Mensen kunnen hier een dialoog aangaan, met Jezus en met elkaar', meent Heidi van der Wardt (49). 'Een dialoog in plaats van een monoloog.' Volgens Geurten 'hoor je in de

'Het christendom is eigenlijk een relatie'

grote kerk maar één kant van het verhaal' en hier 'allerlei verhalen van anderen'. 'Mensen krijgen de gelegenheid te reageren, dat vind ik mooi', zegt Rein Carlier (73). 'Ze durven zich te geven.'

Van Dam spreekt van 'een relationele cultuur'. 'Het christendom is eigenlijk een relatie. Als het alleen maar over theologie gaat, hebben we het hart verloren. Er wordt hier over het hart gesproken. Kleur is ook dat je hart kleur krijgt.'

MATTHIJS TERMEER

KLEUR DEN HAAG, COPERNICUSLAAN 4A. INFO: KLEURDENHAAG.NL

Kerken Scheveningen geven samen Alphacursus

Die rare wending in mijn leven, is dat toeval?

INTERVIEW In Den Haag en Scheveningen gaan weer Alphacursussen van start. Een inleiding in het christelijke geloof. Cor van Rij van de Ichthuskerk (Scheveningen) geeft de cursus al bijna tien jaar.

In zijn jonge jaren vloekte Cor van Rij's natuurkundige achtergrond met 'geloven'. Wat je niet kunt bewijzen is fictie; doet het er dan toe? Een lezing over evangelisatie veranderde alles. 'Ik leerde God met het verstand te ontdekken en de geschiedenis en betrouwbaarheid van de Bijbel te onderzoeken. Mede door gebed ervoer ik steeds meer goeds en moois van God. Als je dat beseft, ga je dank je wel zeggen.' Het geven van de Alphacursus, nu al tien jaar, werd een klein gebaar van dank.

'In het begin dacht ik: ik moet cursisten bekeren. Later werd ik relaxter. God laat de mensen zelf het geloof wel ontdekken, werd mijn conclusie. Ik kan alleen maar helpen door voor een open gesprek te zorgen. Met de Alphacursus willen we laagdrempelig iets van Jezus' gastvrijheid laten zien: de christelijke wereld zoals God hem be-

'Eerst wilde ik bekeren, later werd ik relaxter'

doeld heeft. We tafelen met elkaar, luisteren naar een lezing, wisselen geloofsgedachten uit.' Op de eerste avond vertellen cursisten

waarom ze meedoen. De redenen lopen uiteen:

Mijn partner is gelovig, maar wat gelooft hij nou eigenlijk?

Hoe kan het zijn dat zoveel mensen in een liefdevolle God geloven, terwijl er zoveel vreselijke dingen met mensen en de natuur gebeuren?

Die raadselachtige wending in mijn leven, is dat toeval of God?

Ik wil christen worden. Wat vraagt Christus van ons?

Waarom zou ik christen, laat staan lid van een kerk worden, als christenen het zelf al niet met elkaar eens zijn? 'Helaas bevat die vraag waarheid. Een belangrijke reden waarom de Scheveningse kerken de Alphacursus vanaf dit jaar gezamenlijk organiseren. De kokers en sprekers komen uit verschillende kerken. Dit seizoen is de cursus

nen hun verhaal kwijt. Laatst had ik een onwijs goed gesprek met een moslim en hebben we samen gebeden.' Buurtbewoners in nood kunnen rekenen op hulp in de vorm van bijvoorbeeld een kerstpakkiet of een nieuwe

De Alpha-cursus wil prikkelen met levensvragen.

in de Ichthuskerk, volgend seizoen weer ergens anders.'

Tot het eind

Van Rij licht toe: 'Zoveel mogelijk informatie overdragen is niet het doel. Het is geen onderwijscursus. Medecursisten met vragen kunnen ook elkaar helpen. Bij genoeg belangstelling geven we vervolgcursussen.'

De meeste bezoekers gaan na de eerste avond door tot het eind. 'Geregeld hoor ik mensen ná Alpha zeggen: "Nu begrijp ik pas dat God al eerder met mij bezig was. Het kan geen toeval

zijn dat ik de cursus ontdekte." Alpha geeft God ruimte om te spreken. Het mooie in zijn woord keert nooit leeg terug. Hij landt in mensen, laat zich kennen. We zouden willen dat cursisten een relatie met de levende God beginnen.'

ROBERT REIJNS

ALPHA IN DEN HAAG EN SCHEVENINGEN: ICHTHUSKERKDENHAAG.NL/ALPHACURSUS. ALGEMEEN: ALPHA-CURSUS.NL, 'VIND EEN CURSUS'.

IN-DRUK

GROTEN EN KLEINEN

Vandaag weer eens een traantje gelaten in een uitvaartdienst. De kring van vrienden en bekenden met wie ik jaren optrok slinkt zienderogen. Nee, ik heb in Groningen niet gehuild over het verscheiden van David Bowie. Hoewel van hetzelfde bouwjaar, is hij mij toch muzikaal vreemd gebleven.

'De grootste muzikant van deze eeuw', noemde iemand hem. Zou een eeuw die nog zo jong is geen andere groten meer kunnen voortbrengen? Even los van Bowie, natuurlijk zijn er in mijn leven ook 'groten' geweest die iets in mij wakker geroepen hebben waar ik geen vermoeden van had. De eerste keer dat ik de betovering van de 'Gijsbrecht' onderging in de Stadschouwburg van Amsterdam. De stem van Aafje Heynis – ze overleed kort geleden – die mij vanaf de eerste keer dat ik haar hoorde ontroer-

de. Het 'I have a dream' van Martin Luther King, waarvoor hij met zijn leven betaalde.

Maar als ik er goed over nadenk zijn het de 'kleinen' die nooit het nieuws haalden, die mij gemaakt hebben tot wie ik ben. Mijn moeder die, in armoede en onrecht, nooit haar zelfrespect verloor. De dames van de bijbelclub die mij de kracht van het lied en het verhaal leerden kennen. De leraar op de ulo die mij vrijkaartjes gaf voor het Concertgebouw. De dominee met zijn liefde voor de Hebreeuwse taal, wat voor mij als Mokumer een openbaring was. God spreekt Amsterdams! 'As je je jatten niet thuishoudt en die grijs niet van je ponem haalt, smijt ik je in de majem.' Het maakte mij nieuwsgierig naar meer.

De directeur van 'Het Heil' in Amsterdam die mij op mijn drieëntwintigste de leiding over het

verslaafdenproject toevertrouwde. En toen ik in een kerkgebouwenconflict vermalen dreigde te worden, stond er tegen middernacht een gemeentelid met een fles wijn aan de deur.

'Want we willen je niet kwijt!' Mijn Napolitaanse vriendin die, toen het weer eens crisis was in mijn leven, zei: 'Robert, we all love you!' Of die ambtsdrager van de Vredeskapel die, de zondag na het overlijden van mijn vrouw, met een grote bos bloemen – 'namens de gemeente' – op de stoep stond. Iedere week ging in die periode ook de telefoon. Een collega die ik in jaren niet gezien had, belde mij trouw om te vragen of ik het wel redde.

Het is slechts een greep uit die lange stoet van 'heiligen hier beneden en reeds hierboven' die mij op de weg gehouden hebben. Vandaag was ik in de uitvaartdienst van een van die grote

'kleinen'. Veertig jaar geleden was ik wekelijks bij hem aan huis om instructie te geven aan de kindernevendienstleiding. Ik nog evangelisch bevlogen, hij meer van het ernstige, bevindelijke. Maar de gastvrije hartelijkheid van het gezin ben ik nooit vergeten. Kon ik ook niet, want ieder jaar zond hij een verjaarskaart met enkele persoonlijke woorden. Veertig jaar lang. Peter haalde de krant niet, maar ik ga hem missen. En naar ik vandaag begreep ook de cassières van Appie Heijn, voor wie hij altijd een aardig woord had.

ROB VAN ESSEN

advertenties

KERK in DEN HAAG

Kerk in Den Haag zoekt advertentie-acquisiteur

Ben jij een commercieel talent en wil je meehelpen de zakelijke basis van Kerk in Den Haag te versterken?

Wij zoeken een ijverige medewerker die advertenties wil werven voor het maandblad en de website.

Contract op freelancebasis, inkomsten uit provisie.
Reacties naar: info@kerkinderhaag.nl
Of bel 06 123 130 53 (Robert Reijns).

Firma A. H. Kerkhof & ZN
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra
• Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
• Waldeck Oude Haagweg 28
• Noordorp Veenweg 14 of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl **070 345 16 76**
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage
Tel. (070) 350 7000 (dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	7 februari	14 februari	21 februari	28 februari
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Trinette Verhoeven	ds Trinette Verhoeven	mw Hilly Merx met kringgesprek	ds Trinette Verhoeven tienviering met ELG
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Chris Schreuder Maassluis	ds Jan Rinzema	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen HA
Bezuidenhout	Christus Triumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker Zoetermeer HA	ds Ruud Stiemer	ds Henk van Laren	ds Ruud Stiemer
Mariahoeve	Pax Christikerk Vlamenburg 2	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker HA	Petra de Nooij, kerkelijk pionier	*
Stadsdeel Laak Spoorwijk	de Oase van Meursstraat 1	10.00	Petra de Nooij kerkelijk pionier	kringviering	ds René de Reuver HA	ds Rob van Essen
Moerwijk / Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luijkenlaan 90	10.00	Bettelies Westerbeek kerkelijk pionier	ds René de Reuver HD Gemeentezondag	ds Theo Hetteema	ds René de Reuver
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	ds Jaap van den Akker NB 10u30 ! Gez Dnst	ds Piet Schelling uit Monster	ds Martine Nijveld	Sity Smedinga
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelincstraat 156	10.30	Sity Smedinga	ds Martine Nijveld S/T	ds Olivier Elseman	ds Erika van Gemergen
	Noorderkerk Schuijtsstraat 9/11	10.00	ds Ruud Stiemer	ds Gea van 't Slot Zeist	11u ! Agapè viering met ds Ruud Stiemer	12u ! ds Ruud Stiemer
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Nico Riemersma	ds Martin Koster	ds Wietske Verkuil	ds Martin Koster S/T
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00 19.00	ds Wietske Verkuil	ds Nico Riemersma	ds Nicolle Pronk	ds Marjan Zebregs S/T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Rinse Hanenburg	ds Lenie Vollebregt	ds Nel van Dorp	Jenne de Haan *
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Nicolle Pronk	ds Henk Reefhuis Santpoort	ds Nico Reimersma	ds Fokke Fennema
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	Regina Davelaar, proponente Groningen	ds Antje Groenendijk ds Koos Staat Dnst a/zee	ds Antje Groenendijk jeugddienst	ds Dennis Verboom Ldn
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds Jaap Quist ds Jaap Quist	ds Aart v.Vuuren Capelle zie Bethelkerk	ds Jaap Quist ds Prinses Julianakerk	ds Jaap Quist ds Frederik van Harten
Belgisch Park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	R van der Toorn & ds Charlotte van der Leest	ds Leo de Leeuw Cantate	ds Charlotte van der Leest	ds Jan Verburg Doorn S/T
Duindorp	Prinses Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00 17.30	ds Pieter Stam Katwijk zie Oude Kerk	ds vHarten duinendienst mi >Bethelkrk.13uHetPunt	Bert Noteboom ds JW vdKamp Beverwk	ds Fr van Harten en Arjo van der Steen Afsl VBK
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoorwijk 140	10.00	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	ds Carina Kapteijn Zoetermeer	ds Attie Minnema
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Willemijn van Dijk	ds Johan vWestenbrugge Kerk & school	ds Theo Haitjema S/T	ds Fulco de Vries Bouwstra

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds LaurensJan Vogelaar dr Paul Visser Asd	ds Ad Vastenhoud ds Wim Moehn Hilversm	* ds LaurensJan Vogelaar	ds Vogelaar Voorb HA ds Ad Vastenhoud
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Heleen Joziase	ds Karl van Klaveren	ds Esther Bijlsma	*
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds Rien Lanooij	ds Margreet Klokke HA	ds Rien Lanooij	ds M R Klokke cantate
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Lydia Penner	ds Erwin de Fouw Zwolle	ds Marianne vander Meij	Geen dienst, naar Lukaskerk
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out Sainte Cène	pasteur Hartman Out	pasteur Daniël Rijs
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang. Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pf Jan Mathis Abendmahl	Pfrn Suzanne Mathis - Meuret	Pf Jan Mathis	Pfrn Margit Gill Delft
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Jnnie Nijwening	ds Han Cuperus	ds Reinhold Philipp Remonstrants pred.	X denst in Oldeslo: Menno Meihuizen
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	X	Thema: Heilig	X	Thema: Hagar
	Evang. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00 11.00	zr Christine Welschen Avondmaal	br Dj Toemin 10/2 19u Aswoensdag Elandstr.kerk	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen
	Haagse Dominicus Thomas Schwenckestr 30	10.30	Deze wereld omgekeerd	X	Inkeer. Minder is meer.	X
	Indonesisch Ned. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luikenln 90	13.30	ds Maria Winckler - Hulselan	br Adham K Satria	ds Stanley Tjahjadi	ds Chandra Gunawan
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	ds Rob van Essen HA	X 10/2 19u30 Aswoensdagviering	drs Frans Bouwen	X
	Remonstrante kerk Ln v Meerdervoort hg 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Marina Slootmans	ds Jannie Nijwening Doopsgezind pred.	ds Marina Slootmans
	Vrije Evang. Gemeente Malakkastraat 5?	10.00	dienst *	X	X	dienst *
	Gerreform. Kerk Vrijgemaakt Duinkerkestraat 1	10.00 17.00	ds Gerrit denBroeder HA ds Jasper Klapwijk	ds Gerrit den Broeder ds Jasper Klapwijk	ds Hans van 't Hoff ds Jasper Klapwijk	preeklezen preeklezen
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Engelen Hulsmann	pastor Jan Koeleman	ds Wilna Steenberg S/T	ds Wibren Smits
	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds Saskia Wevers	pastor Wim Hoefman	pastor Wim Hoefman	pater Bosco Beijk
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Willy Hoogendoorn	ds Irene Visser	pastor Bertus Wessel	pastor Guido Schürmann
	MCH Sint Antonishove Banningln 1 Leidschendam	10.30	pastor Bertus Wessel	pastor Guido Schürmann	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Bertus Wessel
Parnassia	Franciscuskerk Nic. Broeckhuijsenln 23	10.30	ds Mineke Kroes	ds Roelof van Dijk	ds Lenie Vollebregt	pastor Mieke Speckens
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor Hildegard Verbaarchot	pastor Sjeff Smit	pastor Nanda de Hoop	ds Roelof van Dijk
dienst met doventolk	Koningkerk B. Ingenhouslaan 4 Vbg	10.00	ds Hans van Drongelen Amstelveen	dovenpastor Jan Kievit in Wigboldzaal Koningkerk	ds Els van der Wolf - Cox	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Arij van der Spuiweg 1 Elke zondag: 8u30 & 11h Holy Communion, 9h30 Family Gateway service. 17u Wellspring service Maar op de 4e zondag: 9h30 idem met Holy Communion, 11h30 Morning Prayer, Anointing & Prayer for Healing, 17h Choral Evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9:45 am contemporary service 11:15 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastraat 7. Elke zo 10u eucharistie. 2e zondag vd maand 16u gezongen vespers. Elke wo 12u30 viering zolderkapel.	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 zo 10 samenkomst	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijkstraan 126, zo 10u30 NL. za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekcors en zangbrigade olv Majoer Elsie Klarenbeek mmv muziekcors en zangbrigade
				Het Apostolisch Genootschap. Loevesteinln 170 zo 9u30 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8, zo 10u30 stille samenkomst	Zevende Dags Adventisten Robijnhorst 197 - op zaterdag ! 10u Bijbelstudie 11u dienst

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen. Ook op www.rkparochiedevieringevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Taizédiensten

Centrum , Parkstr 65a, H. Jacobus Maier zo 9u NL, 10u15 Lat., 12u15 NL, 16u vespers	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u	Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalus Baylon, zo 11u	Bezuidenhout , Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17u30	Marlot , Bloklandenplein 15, OLV Onbevlekt Hart van Maria, zo 9u30	Zeeheldenbuurt , Elandstraat 194, OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk , Sir Winston Churchilllaan 372, H. Benedictus & Bernadette, za 19u, zo 9u30	Deuts: Badhuisweg 35a Sonntags 10.30 English; Bezuidenhoutseweg. 157 Sunday 10,00, 17.30 Français; Stoepleaan 4 Wassenaar Dim 17.00	Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30 elke maandag 19.30u Taizéavondgebed Zorgvlietkerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering Koningkerk Voorburg elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering
Regentessekwartier , Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 09u30 NL, 12u Sp	Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma zo 10u30, vr 10u	Loosduinen , Loosd. Hoofdstr 4, Kerk Maria van Eik & Duinen zo 10u, za 13u	Waldeck/Kijkduin , Aaltje Noordewierstr 4, H. Pastoor van Ars, zo 10u30	Leyenburg , Leyweg 930, Onbevlekt Hart, zo 10u, za 13u	Scheveningen , Scheveningsew.233, H. Antonius Abt, za 17u., zo 10u30	Rijswijk , v Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, za 19u, zo 11u		

Doordeweekse diensten: ■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering ■ Kloosterkerk elke wo 19.45 u vesperviering ■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; ☞ zie www.kerkinderhaag.nl; ☞ voorganger met preekconsent; ✖ kerkelijk werker;

AGENDA: FEBRUARI

Meer op kerkindenhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor maart s.v.p. opgeven voor 10 februari 2016: redactie@kerkindenhaag.nl

ADHD-café

'Feest van erkenning': ADHD'ers kunnen ervaringen en tips uitwisselen. Info: Franka van der Meij, 06 37 35 21 44. Ma 1, 14-16 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel

Stiltemeditatie

Voorafgaand aan de stilte: muziek, een foto of tekening, een bijbeltekst of gedicht. Do 4, 14 u ■ Remonstrantse kerk

Wijsgerige kring

Avond over de zoektocht naar de 'historische Jezus'. Hoewel vrijzinnige theologen de mogelijkheid daartoe al een eeuw met argumenten afwijzen, gaat dit steeds door. De diversiteit van de Nieuwtestamentische geschriften zouden een uitgangspunt moeten zijn en niet de poging ze te behandelen (of misbruiken) als 'historische' bronnen. Voordracht door dr. Arne Jonges.

Do 4, 20 u ■ Houtrustkerk

Lekker eten

Gezellig driegangendiner en leuke kennismakingen. Opgave: (070) 383 58 04 Vrijdagen vanaf 17:30 u, € 6,50 ■ Christus Triumfatorkerk

Bios: Jagten

Drama van Thomas Vinterberg (2012). Een hechte gemeenschap blijkt een monster met twee gezichten. Borrel en discussie na afloop. Vrij 12, 20 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel

Orgelconcert

Aarnoud de Groen bespeelt het Vierdagorgel. Gevarieerd programma. Za 13, 15.30 u ■ Bethlehemkerk

Met poëzie naar Pasen

Een goed gesprek bij een mooi gedicht

over (de weg naar) Pasen. Leiding: ds. Martine Nijveld Di 16, 20 u ■ Maranathakerk

Actie tegen armoede

Zwijgzame protesttocht om de gebouwen van de Tweede Kamer, tegen armoede. Info: Henk Baars, 06 41 17 02 29. Di 16, 13 u ■ Buitenhof

Gesprek op woensdag

Vanmiddag ontmoeting met Henk Teutscher, die een bewogen tijd in het Verre Oosten doorbracht. Hij heeft ook een toekomstvisie op de kerk. Woe 17, 14.30-16.30 ■ Maranathakerk

Bios: Adam's Apples

Komedie van Anders Thomas Jensen (2005). Het geloof van een dominee wordt op de proef gesteld door zijn steun aan een evangene.

Do 18, 20 u ■ Doopsgezinde kerk

Café tegen eenzaamheid

Gelegenheid om ervaringen van eenzaamheid uit te wisselen en tips op te doen. Begeleiding: Klaas Bruins, kbruins@stekdenhaag.nl Do 18, 14-16 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel

Kerk in de kroeg

Wie buiten de kerk een predikant wil ontmoeten kan daarvoor iedere maand de kroeg in duiken. Axel Wicke zit klaar voor borrelpraat of een diepgaand gesprek, niet uitsluitend over geloof en spiritualiteit. Do 18, 20 u ■ Eetcafé De Freule, Fahrenheitstraat 558

Concert Musica Poëtica

Werken van J.S. Bach en G.F. Telemann, gespeeld door barokensemble Musica Poëtica onder leiding van Jörn Boysen. Vrij 19, 20.15. € 17,50 ■ Maranathakerk

Taizé

Kort, meditatief avondgebed met liederen uit Taizé, een bijbellesing, kaarslicht, stilte en gebed. Maandagen 19:30-20 u ■ Kerk-en-buurthuis Bethel

Klokken luiden voor Kerkbalans

NIEUWS Van Maastricht tot Groningen hebben zaterdag 15 januari om 12 uur kerkklokken geluid als start van de jaarlijkse actie Kerkbalans. Het is de grootste inzamelingsactie van het land.

In Den Haag trok vice-president van de Raad van State Piet Hein Donner aan het klokkentouw in de Jacobus de Meerderekerk aan de Parkstraat. Hij hoopt met het klokgekluis iedereen wakker te schudden. 'Dit is een oproep aan de samenleving. Tel je zegeningen: de kerk maakt een verschil', zei hij. Het was volgens hem geen signaal van een noodklok, al erkent hij dat de opbrengst van Kerkbalans sinds enkele jaren daalt. Ook het ledental van de kerken loopt terug. 'De omvang van de kerken is zorgelijk, maar de spiritualiteit is niet minder. De geest is er wel.'

De actie is dan ook een bemoediging voor vrijwilligers, 'de handen en voeten van de kerk'. Donner zelf is een van hen: hij schenkt al jaren koffie in de Duinzichtkerk (Benoordenhout). Het thema van Kerkbalans is dit jaar: 'Mijn kerk inspireert, mijn kerk is in balans'. Aan Kerkbalans doen zowel protestantse als katholieke kerken mee. Om in beeld te brengen wat kerken opleveren, is er een infographic gemaakt. Enige cijfers: 574.000 kerk-gangers per weekeinde, 314.000 mensen krijgen bezoek, 50.000 mensen geholpen bij rouwverwerking en 1,6 miljoen euro financiële ondersteuning voor mensen in nood. Kerkbalans bracht in 2014 landelijk 235 miljoen euro op. Dat is in 2015 mogelijk twee procent minder geworden.

HANS HEMMES

INFO: KERKBALANS.NL

PERSONALIUM

Ad van der Helm

Dr. Ad van der Helm is sinds 1 januari hoofddocent kerkelijk recht aan de rooms-katholieke universiteit van Leuven. Vanaf 2013 was hij werkzaam in het parochiepastoraat van Maria Sterre der Zee en bisschoppelijk vicaris bij het bisdom Rotterdam. Hij blijft werkzaam in het parochiepastoraat en als bisschoppelijk gedelegeerde voor de oecumene.

Bijbelverhalen, vreemd en bizar

Vooral het Oude Testament in de Bijbel staat vol met verhalen over geweld in naam van God. Maakt dat het christendom tot een wrede godsdienst? Hoe kan je daar als christen tegenaan kijken? Aan dit soort vragen wordt een avond gewijd. Leidraad vormt het boek van Piet Schelling, *Vreemd en bizar*. Leiding: ds. Martine Nijveld.

DONDERDAG 25 FEBRUARI, 20 UUR. BERGKERK.

Vredeshuisjes in de Lutherse kerk

De Lutherse kerk stelt een monument tentoon ter ere van de 289 slachtoffers van de rampvlucht MH17, het vliegtuig dat op 17 juli 2014 werd neergehaald boven Oekraïne. Het is een 'vredeswand', bestaande uit 289 houten vogelhuisjes. De ontwerper heet René Blok. Bezoekers kunnen een boodschap opschrijven en in de huisjes doen, een kaarsje branden en in gesprek gaan met vrijwilligers. Dagelijks is er orgelspel.

BEZICHTIGING 'VREDESWAND': 2 T/M 14 FEBRUARI, 12-16 UUR. LUTHERSE KERK.

BIJBELS QRS STOKEN IN EEN NIET ZO GOED HUWELIJK

Het zijn mooie woorden over de relatie tussen man en vrouw die je kunt lezen in het scheppingsverhaal (Genesis 2,18-24). Een stukje poëzie waar ik echt van kan genieten. Want dat is het: poëzie, dichterlijke woorden die de vreugde uitdrukken van mensen die elkaar gegeven zijn tot een passende hulp. Het verwoordt het gevoel van verbondenheid, van eenheid dat je krijgt bij iemand bij wie je veilig en vertrouwd voelt. 'Eindelijk been van mijn gebeente, vlees van mijn vlees!', zo laat de dichter van het scheppingsverhaal het Adam zeggen. Daar kun je soms intens naar verlangen, want alleen is maar alleen, en kan je het gevoel geven onaf te zijn, zoals de losse helften van de schelpen op het strand.

Kraskras leggen de golven schelpen op strand: telkens die éne helft.

Zo beschreef de Vlaamse dichter Luc Costerman dat gevoel melancholisch. Eigenlijk horen die helften bij elkaar. En zo verlang je als mens ook naar een wederhelft die bij je past. 'Om hand in een andere hand, om niet te zijn verloren.' (Huib Oosterhuis)

Poëzie dus, die schepping van man en vrouw, geen formulering van een wet over de onontbeerbaarheid van het Huwelijk. Dat is er in de kerk wel van gemaakt, mede door een bepaalde uitleg van een uitspraak van Jezus: 'Wat God verbonden heeft, zal de mens niet scheiden.' (Marcus 10,2-9) Dit naar aanleiding van een vraag waarmee de farizeeën hem op de proef willen stellen: 'Staat het een man vrij zijn vrouw te verstoten?' Jezus doorziet hun valse bedoelingen. Ze vragen namelijk naar de bekende weg: Mozes heeft daarover ooit uitspraken gedaan en toegestaan een scheidingsbrief op te stellen. Daar wijst hij

hen op. Tegelijk proef je de ergernis van Jezus over hun vraag. Ze maken van een dramatische situatie in de relatie tussen twee mensen een stukje casuïstiek. Maar als het over zo'n diepmenselijke tragedie gaat, past daarbij geen spitsvondig gegoochel met voorschriften rond scheidingsbrieven. Zijn zorg is het, dat mensen elkaar volkomen serieus nemen in hun huwelijksrelatie. Hij acht dat zo kostbaar, dat hij tot die uitspraak komt: 'Wat God verbonden heeft, zal de mens niet scheiden.' 'De mens.' Om wie gaat het dan? Natuurlijk om de huwelijkspartners. Zij moeten er aan werken hun relatie levend te houden. Allesbehalve gemakkelijk. Zeker als karakters botsen, als de an-

der iets doet wat je niet van hem of haar verwachtte, als er tegenslagen op je weg komen. Maar het gaat ook om anderen om hen heen: ouders en vrienden. Zodra die horen over moeilijkheden in je relatie, liggen partij kiezen, roddel en stemmingmakerij al gauw op de loer. Er wordt soms flink gestookt in een toch al niet zo goed huwelijk. Voor mij slaan die woorden van Jezus dus net zo goed op hen, en dus op ons. Genoeg relatieproblemen in onze familie- of vriendenkring. Het past niet, daarbij nog meer olie op het vuur te gooien. Sta liever met barmhartigheid om die twee heen.

JOHN BATIST

Martin Koster, predikant in de Bosbeskapel, en John Batist, emeritus pastoraal werker bij de Antonius Abt, schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek *Bijbels ABC* van K.H. Miskotte.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Februari 2016, jaargang 19, nr. 183

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact:
redactie@kerkindenhaag.nl
Tel. 06 30 16 48 20
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Bas Kromhout, Rienk Lanooy, Claartje Vinkesteyn, Irna van der Wekke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek), Jaap van den Berg (kerkdiensten), Jan Eijken, Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 123 130 53.

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkindenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Liefde in 't geniep

*Een man, een vrouw: dat moest voldoende zijn,
maar 't hart wordt vaak door vreemde spijs gevoed.*

*De liefde loopt niet netjes aan de lijn;
de hartstocht raast en tiert, hij stormt en woedt.*

*Hij is een kracht die waarden buigen doet
en soms verwoest hij wat hij eenmaal schiept.*

Maar al te vaak komt hij te kousenvoet.

Dat is de tol van liefde in 't geniep.

Ze houdt van hem en mij en dat doet pijn.

Ik weet wel dat zij steeds op leugens broedt;

ze scheidt een wereld van bedrog en schijn.

*Ik ken haar angsten dat een rode gloed
haar eens verraden zal – wat God verhoedt'.*

Ze is ontrouw en schaamt zich daarvoor diep.

Maar liefde praat hetgeen wat fout is goed.

Dat is de tol van liefde in 't geniep.

Ik hou van haar en meestal voelt dat fijn

al ziet mijn ziel nu wel zo zwart als roet,

want dit verlangen is een groot venijn:

het hart dat huilt en juicht, het danst en bloedt.

Het valt mij zwaar dat ik verhullen moet,

wat ik het liefste van de daken riep.

Verboden vruchten smaken bitterzoet.

Dat is de tol van liefde in 't geniep.

Mijn lief, beschouw dit lied als laatste groet.

Het speelt mij nimmer dat ik met je sliep,

hoewel mijn hart nu voor mijn zonde boet.

Dat is de tol van liefde in 't geniep.

Ook Seneca schreef over moed, deugd en liefde

Brieven van Paulus zijn praktische filosofie

OPINIE De Haagse hoogleraar Bert Jan Lietaert Peerbolte laat een nieuw licht op Paulus schijnen. Als we hem lezen als de filosofen van zijn tijd, kunnen we zijn redenering beter begrijpen.

DE APOSTEL PAULUS SCHREEF INGEWIKKELDE brieven. Over die brieven schrijft 2 Petrus 3:16: 'Daarin staat een en ander dat moeilijk te begrijpen is en dat door onwetende en onstandvastige mensen, tot hun eigen ondergang, wordt verdraaid.' Dat wij, moderne lezers, de brieven van Paulus lastig vinden, is dus niet nieuw en evenmin ligt het aan ons. Paulus' stijl is lastig en werd in de oudheid al als moeilijk beschouwd. Hoe moeten we zijn brieven plaatsen binnen de context waarin zij zijn ontstaan?

Gelegenheidschriften

Paulus schreef zijn brieven op de manier waarop ook filosofen in de oudheid wel brieven schreven. Van de wijsgeer Seneca is een grote verzameling brieven bewaard gebleven, de meeste geschreven aan een vriend, Lucilius. Seneca behandelt daarin de meest uiteenlopende onderwerpen: vriendschap, moed, deugd, liefde, rijkdom

De brieven gaan in op het leven van alledag

en nog veel meer. Telkens legt Seneca de nadruk op de juiste wijze van leven en die juiste wijze van leven meet hij af aan een aantal belangrijke principes.

Paulus doet iets soortgelijks. Hij schrijft aan gemeenschappen van volgelingen van Jezus Christus om hun uit te leggen hoe hij vindt dat zij moeten leven. Als stichter en apostel claimde hij het gezag om dit te doen. Zijn brieven zijn daarom gelegenheidschriften. Paulus spreekt zich uit over allerlei kwesties waarop de geadresseerden hem aanspraken. De inhoud laat zich het beste lezen als een soort praktische filosofie: een doordenking van het leven vanuit een invalshoek die voor Paulus alles bepaalt.

Geofferd vlees

Hoe zeer Paulus' brieven soms ingaan op het leven van alledag blijkt wel duidelijk uit de brief die wij kennen als 1 Korintiërs. Hierin

richt hij zich tegen de verdeeldheid die in de gemeente van Korinte speelde. Hij vervolgt zijn brief met een vermaning over incest, over de manier waarop volgelingen van Christus geschillen met elkaar moeten oplossen. Vervolgens komt de seksuele moraal van de Korintiërs ter sprake en daarna richt Paulus zich op de kwestie van het eten van aan afgoden geofferd vlees.

Met name deze laatste kwestie is illustratief. Paulus begint zijn redenering met de mededeling dat het eten van dit soort vlees uiteraard is toegestaan (8:1-6). Vervolgens legt hij uit, dat niet iedereen voldoende doordrongen is van het feit dat de afgoden waaraan dat vlees geofferd is niet bestaan. Er zijn leden in de gemeente die nog te zeer aan deze oude goden hangen om werkelijk vrij te zijn (8:7-12). En het eindpunt van Paulus' redenering is, dat hij aangeeft totaal af te zien van dergelijk geofferd vlees, omdat de vrijheid dit vlees te eten zou leiden tot de val van zwakkere broeders of zusters (8:13).

Geen principekwestie

De redenering over het eten van offervlees is een mooi voorbeeld van hoe Paulus te werk gaat. Hij maakt er geen principekwestie van, maar kijkt naar het effect van de verschillende manieren van handelen. Hij stelt de eenheid in Christus centraal en meet de vrijheid van de volgelingen van Christus af aan de mate waarin hun handelen ten goede komt aan die eenheid. 'Alles is toegestaan, maar niet alles is opbouwend', zo vat Paulus het samen in 1 Kor. 10:23.

Paulus als filosoof: het is misschien een invalshoek die niet direct voor de hand lijkt te liggen. En toch klopt het. Net als de filosofen van zijn tijd doordenkt Paulus het leven van alledag vanuit een leidend principe. Wat dat leidend principe is voor Paulus? Christus! Voor Paulus is de komst van Christus een cruciale verandering in de wereld. Hij meet alles af aan Hem. En ook al staat hij in de traditie van de filosofen uit de oudheid, zijn boodschap is een radicaal nieuwe.

BERT JAN LIETAERT PEERBOLTE

Paulus als apostel op reis. Schilderij van Bartolomeo Montagna (1450-1523).

BERT JAN LIETAERT PEERBOLTE, HOGLERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE VRIJE UNIVERSITEIT, HOUDT EEN LEZING IN DEN HAAG. ZIE 'KLOOSTERKERKACADEMIE: AUGUSTINUS EN PAULUS' OP PG. 4.

Joodse gemeenschap bloeit weer

Heilige Arke Wagenstraat ontdekt in Jeruzalem

NIEUWS De Heilige Arke uit de voormalige Grote Synagoge aan de Wagenstraat is terecht. Hij bevindt zich in Jeruzalem.

HET LEEK EROP DAT DE BELANGWEKKENDE kast, waarin de Torarollen werden bewaard, tijdens de Tweede Wereldoorlog was verwoest. Maar de Arke heeft de oorlogsverwoestingen gedeeltelijk overleefd.

Dr. Corien Glaudemans, bestuurslid van de Stichting Joods Erfgoed Den Haag en wetenschappelijk medewerker van het Haags Gemeentearchief, geeft deze maand een lezing met beelden over de boeiende, maar vooral bewogen geschiedenis van Joods Den Haag. Met succes heeft ze naspeuringen gedaan naar de lotgevallen van de Arke. Hij bevindt zich nu in Jeruzalem.

Ook archieven terug uit Oost-Europa

Ze besteedt ook aandacht aan de spectaculaire archiefvondst in Oost-Europa van de archieven van de Haags-Joodse instellingen, in de afgelopen decennia. Na afwezigheid van tientallen jaren keerden de in de Tweede Wereldoorlog geroofde archieven van Haagse Joodse instellingen, zoals de Nederlands Israëlitische Gemeente en het Joodse Weeshuis, terug naar Den Haag. De geschiedenis van Joods Den Haag kent vreugde en tranen. De Sjoa heeft de eens bloeiende Joodse gemeenschap bijna uit Den Haag doen verdwijnen. Bijna 13.000 Joodse Hagenaars zijn in de oorlog vermoord. In 1945 keerden ongeveer 2.000 mensen uit de kampen of de onderduik terug. Thans kent Den Haag opnieuw een bloeiende Joodse gemeenschap. Ook hierover vertelt Corien Glaudemans.

WOENSDAG 24 FEBRUARI, 20 UUR, € 5. MARANATHAKERK.

Haags koor met unieke spiritualiteit

Via Google naar het Gregoriaans

REPORTAGE Vroeger hoorde het Gregoriaanse koor bij De Boskant, nu is Gaudete een zelfstandig koor.

De ramen van de kerk kleuren even blauw van het zwaailicht. Je hoort in de verte een sirene, maar hemelse klanken overstemmen het geluid van alledag. Er is een vesper in de Christus Triumfatorkerk en het koor Gaudete (verheugt u) looft de grote Schepper van het licht.

'Lucis Creator optime, Lucem dierum proferens' zingen de mannen en vrouwen eenstemmig. De gemeente staat.

De ogen sluitend waan je je in een klooster. Het is alsof de tijd stilstaat door de capellaklanken in het Latijn. Na een moment stilte spreekt lector Tom van den Beld over de angst en onzekerheid in de wereld. 'Wees niet bang, jij mag op de Eeuwige vertrouwen. Hij is er en zal er altijd zijn.' Het koor bevestigt die boodschap met een eeuwenoud gezang.

De vesper is binnen een half uur afgelopen. Was dit een 'moment van reflectie, inspiratie en ontmoeting', zoals het programmaboek belooft? De bezoekers reageren bevestigend en enthousiast. Er zijn mensen speciaal voor het koor uit Boskoop gekomen. 'Vroeger gingen we naar De Boskant. De spiritualiteit die je hier opdoet is zo groot. Dat kan ik niet benoemen. Ik vind het nergens anders dan bij dit koor', zegt een vrouw. Voorheen hoorde dit koor bij het opgeheven r.k. spiritueel centrum De Boskant.

Een ander wijst op de 'Gregoriaanse handtekening' die dirigent Winfried Verweij zet. De manier waarop hij dirigeert. 'Met die kringetjes naar boven. Dat hoort bij het speciale notenschrift. Kijk maar.' De vrouw is een kenner, want ze zit zelf op een ander Gregoriaans koor. Ze is net terug van een bezoek aan de Sint Pieterskerk in Rome. Ook inspirerend.

De bezoekers van de dienst zijn rooms-katholiek, protestant of gewoon muzikliefhebber. De samenstelling van het koor is niet anders. Pim Quik stelt zich voor als 'lid van het eerste uur'. Hij sloot zich aan uit pure nostalgie. 'Ik zat bij de Franciscanen op school. We liepen zingend door de gangen.' Ds. Ruud Stiemer van de Christus Triumfator- en de Noorderkerk zingt ook mee in Gaudete.

'Ik heb altijd iets gehad met Gregoriaans. Ik zat op een rooms-katholieke school in Steenwijkerwold en ging een paar keer per jaar naar zo'n dienst toe. Je voelt dat je in een eeuwenoude traditie staat, mooi dat je dat kunt delen. Het zingen is moeilijk, maar ontspannt.' Een ander koorlid vertelt dat ze ouderling is en een cursus Gregoriaans heeft gevolgd. Via Google kwam ze bij dit koor uit. Winfried Verweij hoopt dat meer mensen zich groeien voelen om mee te zingen. 'We kunnen wel wat versterking gebruiken. Er zijn nu zeventien leden, dat mogen er best twintig zijn. Je hoeft geen Latijn te kennen, als je vocaal maar iets toevoegt.'

HANS HEMMES

REPETITIES: WOENSDAG 17.45-19.15 UUR, ENGELSE KERK. GAUDETE.NL OF MAIL GAUDETE.KOORDENHAAG@GMAIL.COM.